

POSTANOWIENIE

Dnia 20 lipca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Manowska (przewodniczący)

SSN Marcin Krajewski

SSN Tomasz Szanciło (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa K. J. i M. J.

przeciwko Zarządcy masy sanacyjnej Przedsiębiorstwa Transportowo-Handlowo-Usługowego E. Spółki Jawnej w restrukturyzacji w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 20 lipca 2020 r.,

zażalenia strony pozwanej

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 1 października 2019 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 1 października 2019 r. Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił skargę kasacyjną pozwanego Zarządcy masy sanacyjnej Przedsiębiorstwa Transportowo-Handlowo-Usługowego E. sp. j. w restrukturyzacji w W. od wyroku tego Sądu z dnia 6 lutego 2019 r., z powodu jej nieopłacenia w terminie.

Zażalenie na powyższe postanowienie w całości wniósł pozwany, zarzucając:

1. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 103 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (aktualnie:

t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 785 ze zm.; dalej: u.k.s.c.) poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w zaniechaniu analizy zasadności wniosku o zwolnienie pozwanego od kosztów sądowych z zastosowaniem ustawowej przesłanki braku dostatecznych środków na uiszczenie tychże kosztów, gdzie w miejsce przesłanki ustawowej Sąd Apelacyjny błędnie zastosował kryterium trwałości w możliwości poniesienia kosztów sądowych, wskazując, że pozwany niedostatecznie wykazał swoją aktualną sytuację finansową, w efekcie czego wniosek pozwanego o zwolnienie od kosztów sądowych został oddalony;

2. naruszenie przepisów prawa procesowego, mające wpływ na treść rozstrzygnięcia:
 - art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny materiału dowodowego zebranego w sprawie przez Sąd Apelacyjny w sposób pobieżny i sprzeczny z zasadami logiki oraz doświadczenia życiowego, brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i jego ocenę przy pominięciu istotnych okoliczności, a mianowicie, że Zarządca został wyznaczony w postępowaniu restrukturyzacyjnym (sanacyjnym), którego otwarcie jest przewidziane dla podmiotów znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji ekonomicznej, a także że masa sanacyjna jest obciążona licznymi zobowiązaniami finansowymi, a tym samym błędne przyjęcie, iż pozwany jest w stanie ponieść koszty opłaty od skargi kasacyjnej; wyraża się to w błędnym przyjęciu, że pozwany jest w posiadaniu środków finansowych pozwalających na ponoszenie kosztów postępowania w niniejszej sprawie, podczas gdy z zebranego materiału dowodowego i przedstawionej dokumentacji finansowej wynika, że Zarządca nie jest w stanie wygospodarować tak wysokiej kwoty z bieżących środków;
 - art. 398⁶ § 2 k.p.c. polegające na odrzuceniu skargi kasacyjnej jako nieopłaconej, gdy tymczasem skarżący złożył wniosek o zwolnienie go z obowiązku uiszczenia opłaty sądowej od skargi kasacyjnej, który w świetle art. 103 ust 1 u.k.s.c. winien zostać uwzględniony, a to z uwagi na to, że

skarżący nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie, co zostało wykazane w sposób dostateczny.

Skarżący wniósł o dokonanie - na podstawie art. 380 k.p.c. - kontroli postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 23 sierpnia 2019 r. i jego zmianę, a w konsekwencji - zwolnienie go od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej i uchylenie zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej, a także zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługiwało na uwzględnienie.

Wobec zgłoszenia przez pozwanego w przedmiotowym zażaleniu wniosku o kontrolę przez Sąd Najwyższy postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 23 sierpnia 2019 r., oddalającego wniosek skarżącego o zwolnienie od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej, w pierwszej kolejności celowe było zbadanie przesłanek wydania tego postanowienia, które w oczywisty sposób wpłynęło na wydanie zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej z powodu jej nieopłacenia.

Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą katalog zaskarżalnych do Sądu Najwyższego postanowień jest zamknięty i nie obejmuje postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych, jako postanowienia wypadkowego, które nie kończy postępowania w sprawie. Postanowienie rozstrzygające wniosek o zwolnienie od kosztów wydane przez sąd drugiej instancji nie podlega więc odrębnemu zaskarżeniu (zob. postanowienie SN z dnia 17 kwietnia 2013 r., V CZ 127/12, niepubl.). Orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie jest dopiero postanowienie odrzucające skargę kasacyjną.

Nie oznacza to jednak, że niezaskarżalne postanowienie sądu drugiej instancji, odmawiające zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej, nie podlega jakiegokolwiek kontroli sądowej. Weryfikacja postanowienia odmawiającego zwolnienia od kosztów sądowych może mieć miejsce na wniosek strony, na etapie badania zasadności postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej z powodu jej nieopłacenia. Jeżeli bowiem skutkiem odmowy zwolnienia od opłat jest nieopłacenie skargi kasacyjnej, co doprowadziło do jej odrzucenia, wówczas

Sąd Najwyższy, rozpatrując zażalenie na postanowienie odrzucające skargę kasacyjną, rozstrzyga - na wniosek strony, na podstawie art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. - również o postanowieniu sądu drugiej instancji o odmowie przyznania zwolnienia od opłat od skargi kasacyjnej (zob. np. postanowienie SN: z dnia 16 lipca 2008 r., II CZ 40/08, niepubl. i z dnia 5 marca 2009 r., III CZ 9/09, niepubl.).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy należy wskazać, że Sąd Najwyższy, uwzględniając wniosek skarżącego o dokonanie kontroli niezaskarżalnego postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 23 sierpnia 2019 r., ocenił zasadność oddalenia wniosku pozwanego o zwolnienie go od opłaty od skargi kasacyjnej. Kontrola ta potwierdziła trafność tego postanowienia, przy czym motywy rozstrzygnięcia zostały zaprezentowane w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia. Argumenty tam przedstawione są w pełni przekonujące i nie podważa ich słuszności wątpliwa motywacja zaprezentowana w uzasadnieniu przedmiotowego zażalenia, która stanowi jedynie odmienną, a zarazem selektywną ocenę tych samych okoliczności faktycznych, które podlegały ocenie Sądu Apelacyjnego.

Z utrwalonego w orzecznictwie i doktrynie rozumienia art. 103 u.k.s.c. wynika, że osoba prawna ubiegająca się o zwolnienie od kosztów sądowych jest zobligowana nie tylko przytoczyć fakty mające przemawiać za uwzględnieniem wniosku, ale również spoczywa na niej ciężar wykazania tych faktów. Prezentowane w tym zakresie środki dowodowe powinny być dostosowane do konkretnej osoby prawnej, przedstawiać jej sytuację z należytą starannością, z zachowaniem zasady lojalnej współpracy z sądem i umożliwiać kompleksową i rzetelną ocenę sytuacji majątkowej takiego podmiotu.

Prawidłowo zatem Sąd Apelacyjny przyjął, że kolejny wniosek złożony przez skarżącego tych wymogów nie spełniał, skoro sprowadzał się do twierdzeń o trudnej sytuacji majątkowej, które nie zostały poparte jakąkolwiek dokumentacją finansową, która pozwalałaby na kompleksową i rzetelną ocenę sytuacji finansowej spółki. Do wniosku z dnia 20 sierpnia 2019 r. (k. 897) nie dołączono żadnych dokumentów źródłowych obrazujących aktualną sytuację pozwanego, w postaci np. bilansu, sprawozdań finansowych, wykazów majątku, wyciągów z kont bankowych

obejmujących okres przynajmniej ostatnich kilku miesięcy przed złożeniem wniosku, raportów kasowych, deklaracji podatkowych, umów kredytowych, opinii bankowych o zdolności kredytowej, dokumentów dotyczących obciążeń nieruchomości hipoteką, a ruchomości zastawem, czy stwierdzających wysokość zobowiązań itp. Jak trafnie podkreślił Sąd Apelacyjny w motywach zaskarżonego orzeczenia, podstawowym mankamentem kolejnego wniosku o zwolnienie skarżącego od kosztów sądowych było nieprzedstawienie dokumentacji źródłowej pozwalającej na jego weryfikację i umożliwienie oceny jego sytuacji finansowej. Taka dokumentacja nie została załączona także do rozpatrywanego zażalenia, w którym pozwany powielił dotychczasową argumentację, nie przedstawiając w postępowaniu zażaleniowym żadnych dodatkowych dokumentów.

Ocena materiału dowodowego dokonana przez Sąd Apelacyjny przy rozpatrywaniu pierwszego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych nie narusza zasady swobodnej oceny dowodów, o której mowa w art. 233 § 1 k.p.c. Ustalenia tego Sądu były prawidłowe, zgodne z doświadczeniem życiowym i zasadami logicznego rozumowania. Sąd Najwyższy podziela stanowisko Sądu Apelacyjnego, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie jest niewystarczający do przyjęcia, iż pozwany nie posiada środków finansowych umożliwiających jej uiszczenie opłaty od skargi kasacyjnej w kwocie 89.762 zł. To na wnioskującym spoczywał ciężar wykazania (art. 6 k.c.), że sytuacja finansowa, w jakiej się znajduje, uniemożliwia uiszczenie opłaty od skargi kasacyjnej i to jego obciążają negatywne konsekwencje uchybienia obowiązkom dowodowym w tej mierze. Jedynie na etapie pierwszego wniosku została przedłożona wybiórcza dokumentacja finansowa, a sytuacja w tym przedmiocie nie uległa zmianie nawet na etapie postępowania zażaleniowego. Wystarczy wskazać, że powinien zostać przedłożony przede wszystkim bilans spółki, z załączeniem którego pozwany nie powinien mieć żadnych trudności, czego jednak nie uczynił nawet przy zażaleniu. W konsekwencji, niemożliwe było na jej podstawie dokonanie pełnej oceny sytuacji finansowej pozwanego. Jednak nawet z przedłożonej dokumentacji wynikało, że na rachunkach bankowych skarżącego znajdują się środki wystarczające na uiszczenie opłaty od skargi kasacyjnej. Powołując się natomiast na nowe okoliczności, tj. że ze względu na aktualny skład masy

sanacyjnej spółki, a także wpływy i obciążenia pozwany nie ma dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych, skarżący powinien przedłożyć kolejne dokumenty świadczące o tej okoliczności. Prawdłowo zatem w opisanych okolicznościach Sąd Apelacyjny skonstatował, że pozwany nie wykazał braku dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych. Sąd ten nie naruszył przepisów wskazanych w zażaleniu, odmawiając zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej.

Aktualny bowiem pozostaje utrwalony w orzecznictwie pogląd, zgodnie z którym nawet upadłość osoby prawnej nie jest wystarczającą (i jedyną) przesłanką dla uwzględnienia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Takie zwolnienie jest bowiem uzależnione od wykazania, że jej efektywne aktywa (gotówka, towary itp.) nie wystarczą na pokrycie kosztów, co wprost wynika z treści art. 103 u.k.s.c. Nie może przesądzać o sposobie rozpoznania wniosku sam cel postępowania upadłościowego ani struktura właścicielska wierzycieli masy upadłości, ponieważ te okoliczności nie należą do przesłanek stosowania wskazanego przepisu. Nie ma normatywnych podstaw, aby przyjmować, że zaspokajane w toku postępowania likwidacyjnego wierzytelności wyprzedzają koszty sądowe związane z dochodzeniem roszczeń składających się następnie na masę upadłości. W związku z tym zarzut pominięcia tego, że nadrzędnym celem postępowania upadłościowego jest zaspokojenie roszczeń wierzycieli upadłego nie mógł mieć decydującego znaczenia. Wynika to z woli ustawodawcy, który nie przewidział, aby w przypadku wystąpienia z pozwem przez syndyka masy upadłości/zarządcy masy sanacyjnej (bez względu na liczbę wierzycieli masy i kwoty wierzytelności) stosować ustawowe zwolnienie od kosztów sądowych w jakiegokolwiek części. Przyznanie zwolnienia od kosztów sądowych stronie, na której wniosek zostało otwarte postępowanie sanacyjne, jest uzależnione od wykazania przez nią, że jej aktywa nie pozwalają na pokrycie tych kosztów (zob. postanowienie SN z dnia 26 kwietnia 2017 r., I CZ 49/17, niepubl.). Otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego nie stanowi samodzielnej przesłanki zwolnienia osoby prawnej od kosztów sądowych.

Reasumując, Sąd Najwyższy w pełni podziela argumentację Sądu Apelacyjnego zawartą w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia, a zatem odmowa zwolnienia pozwanego od kosztów sądowych w postaci opłaty od skargi

kasacyjnej była uzasadniona. W konsekwencji, nieuiszczenie przez pozwanego, reprezentowanego przez profesjonalnego pełnomocnika, w ustawowym terminie, należnej opłaty sądowej od skargi kasacyjnej, od której to opłaty nie został zwolniony, skutkowało odrzuceniem tej skargi, z uwagi na treść art. 112 ust. 3 u.k.s.c. w zw. z art. 398⁶ § 2 k.p.c.

Z przedstawionych powodów, na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

jw